

Škofijska gimnazija Vipava

Aleksander III. Makedonski – Veliki

Povzetek

V seminarski nalogi je predstavljen Aleksander III. Makedonski bolj poznani kot Aleksander Veliki. Na začetku je predstavljena antična Makedonija in njena zgodovina do prihoda Aleksandra Velikega. V nadaljevanju je predstavljeno Aleksandrovo otroštvo in šolanje, ki mu je omogočilo osvajalne uspehe. Nato sledi opis Aleksandrovega vzpona na oblast in njegovega osvajalnega pohoda. Na koncu je predstavljena Aleksandrova smrt in zapuščina.

Abstract

Text talks about Alexander III. Macedonian better known as Alexander the Great. In the first part is represented antic Macedonia and its history until the birth of Alexander the Great. In the next part is shown Alexander's childhood and his education. The text then talks about his rise to power and his conquest of Persia. In the end is represented the death and legacy of Alexander the Great.

Kazalo vsebine

1 Uvod.....	4
2 Antična Makedonija v času pred Aleksandrom Velikim.....	5
2.1 Makedonija do 4. stoletja pr. Kr.....	5
2.2 Filip II. Makedonski (382–336 pr. Kr.).....	5
2.2.1 Filipova osvajanja.....	6
2.2.2 Vzroki za Filipove osvajalne uspehe.....	7
3 Otroštvo in vzgoja Aleksandra III. Makedonskega – Velikega.....	7
4 Kralj Aleksander III. Makedonski.....	8
5 Aleksandrova osvajanja.....	10
5.1 Začetek vojnega pohoda.....	10
5.1.1 Bitka ob reki Granik.....	10
5.2 Osvajanje Vzhodnega Sredozemlja in Egipta.....	11
5.2.1 Bitka pri Issu.....	11
5.2.2 Osvajanje Vzhodnega Sredozemlja.....	12
5.3 Prodor v notranjost Azije.....	13
5.3.1 Bitka pri Gavgamelah.....	13
5.3.2 Osvojitve Babilona in uničenje Perzepolisa.....	14
5.3.3 Osvojitve Medije in Darejeva smrt.....	14
5.4 Prvi pojav neenotnosti v Aleksandrovi vojski.....	15
5.5 Nadaljnje osvajanje na vzhodu.....	15
5.5.1 Usmrnitev Besosa.....	15
5.5.2 Zatrte nomadskega upora v Baktriji.....	16
5.5.3 Poroka z uzbekistansko princeso in ponovni upor grških vojakov.....	16
5.6 Pohod v Indijo.....	16
5.6.1 Bitka s Porosom.....	17
5.6.2 Ustavitev nadaljnjih osvajanj proti vzhodu in dokončni upor vojske.....	17
5.7 Povratek v Perzijo.....	18
6 Aleksandrova smrt.....	18
7 Zaključek.....	19
8 Viri in literatura.....	20

1 Uvod

Predmet pričujoče seminarske naloge je predstavitev Aleksandra III. Makedonskega, bolj poznanega kot Aleksander Veliki, in zgodovinskega obdobja, ki ga je zaznamoval. Objektivno predstaviti antično osebo, po kateri so se zaradi njegovih vojaških uspehov zgledovali kasnejši antični politiki, kot so Julij Cezar, Trajan in Kostantin Veliki, je zaradi obilice legend, ki krožijo o njej, težko.

Aleksander Veliki je svoje ime za vedno vpisal v svetovno zgodovino predvsem s svojimi osvajalnimi uspehi. Še ne dvajsetleten se je na čelu reorganizirane makedonske vojske podal v boj s Perziji. Osvojitve Perzije in maščevanje za ponižanje, ki so ga Perzijci povzročili v Grčiji sto petdeset let pred njegovim rojstvom, je bila njegova prva velika želja. Mladi Aleksander, ki ga je že pri trinajstih letih poučeval veliki mislec tedanjega časa polihistor Aristotel, pa je imel še eno veliko željo – želel je doseči konec sveta. Pot ga je vodila vse do reke Ganges. Kljub njegovi želji po velikem in zedinjenem imperiju, je njegova velika država kmalu po njegovi smrti propadla.

V prvem poglavju seminarske naloge je predstavljena zgodovina antične Makedonije pred 4. stol. pr. Kr. V tem obdobju ta država ni imela velike vloge v grški zgodovini, preostali Grki so imeli Makedonce celo za barbare. Ob koncu poglavja je predstavljen Filip II. Makedonski, s katerim se je pričel vzpon te države. Njegove reforme, predvsem na področju vojske, so državo povzdignile v eno izmed vojaških velesil. Z osvajanjem je tlakoval pot velikemu imperiju svojega sina Aleksandra Velikega.

V drugem poglavju поблиže spoznamo velikega vojskovodjo Aleksandra Velikega, njegovo mladost, vzgojo in pot do prestola. V tretjem poglavju pa spremljamo Aleksandra na njegovih osvajanjih. Predstavljene so nekatere najpomembnejše bitke, ki so ga pripeljale do zmage nad Perziji, ki so pred tem obvladovali območje od Sredozemlja do reke Ind. Poglavje se zaključuje s predstavitvijo Aleksandrovega povratka po uporih njegovih vojakov, sitih dolgotrajnih vojaških pohodov in odsotnosti od doma.

Zadnje poglavje govori o Aleksandrovih poslednjih načrtih in njegovi smrti.

2 Antična Makedonija v času pred Aleksandrom Velikim

2.1 Makedonija do 4. stoletja pr. Kr.

Antična država Makedonija, na severu današnje Grčije, se je po mnogih stvareh razlikovala od grških polisov. Že po velikosti je bila bistveno večja, saj je obsegala ozemlje med Trakijo na severu in severozahodu ter Tesalijo na jugu, kjer leži tudi gora Olimp (2917 m), za katero so Grki verjeli, da na njej prebivajo bogovi; na zahodu je Makedonija mejila na državo Epir, na vzhodu pa na Halkidiko.

Makedonsko prebivalstvo je bilo grško, a močno pomešano z Iliri in Tračani, od katerih so prevzeli veliko negrških navad. Govorili so dorsko narečje, ki pa je bilo za preostale Grke težko razumljivo, zato so jih v klasični Grčiji označevali za barbare. Makedonci so se večinoma preživljali s poljedelstvom, živinorejo in trgovanjem z lesom in rudninami. Družba je bila slabo razvita in je spominjala na Grčijo v arhaičnem obdobju.

Državi so vladale lokalne kraljeve dinastije, ki so nasprotovale vsakršni centralizaciji oblasti. Kralji so prišli na prestol po dednem pravu, a jih je pri tem morala podpreti agrarna aristokracija. Prestolnica Makedonije je bilo mesto Pela, pred tem pa Ajge. Vse do 4. stol. pr. Kr. Makedonija ni imela pomembnejše vloge v grški zgodovini; že pred tem so se posamezni kralji trudili za razvoj dežele, a se je vzpon Makedonije začel šele pod kraljem Filipom II.

2.2 Filip II. Makedonski (382–336 pr. Kr.)

Slika 1: Filip II. Makedonski
(Vir: <http://www.awesomestories.com>)

Makedonski kralj Filip II., ki je s svojimi reformami in osvajanji kasneje omogočil uspehe svojemu sinu Aleksandru, je bil sin kralja Aminta III. Doživel je razpad makedonske države in je zato svoje otroštvo preživel kot talec v Tebah, kjer je spoznaval grško kulturo in organizacijo vojske, strategijo vojskovanja ter način vodenja države v grškem polisu. V tem času je spoznal Epaminodasa, po vzoru katerega je kasneje reorganiziral vojsko. Na oblast se je povzpел tako, da je zlomil moč drugih kraljevih družin v Makedoniji. Ko je leta 359 pr. Kr. prišel na prestol, mu je uspelo dobiti nadzor nad rudnim bogastvom celotne dežele, največ bogastva mu je prinesel sredi 4. stoletja pr. Kr. odkriti pangajski rudnik zlata in srebra. Gospodarske danosti Makedonije so mu s pomočjo znanja, ki ga je pridobil, omogočile, da je ustvaril takrat najboljšo vojsko v vsej Grčiji.

Tako se je Makedonija iz zaostale barbarske pokrajine spremenila v najmočnejšo silo v vsej Grčiji.

2.2.1 Filipova osvajanja

Najprej je Filip s podkupovanji na svojo stran pridobil Makedonce in nato krenil proti severu, kjer je premagal nemirna ilirska plemena ter tako utrdil severno mejo. Po prvih bojnih uspehih si je zadal cilj, da si podvrže celotno Grčijo. Krenil je proti jugu, kjer je do novih ozemelj sprva skušal priti po diplomatski poti. Najpogosteje je uporabljal podkupovanje. Uspešnost takšne diplomacije je bila izjemna, tako da je nekoč izjavil, da na svetu ni trdnjave, katere zidov ne bi preplezal osel, naložen z zlatom. Če pa mu diplomatska prizadevanja niso prinesla uspeha, je nastopil z vojsko. Zavzel je Tesalijo in polotok Halkidiko, kar je resno ogrozilo trgovske poti, po katerih so v Atene uvažali žito.

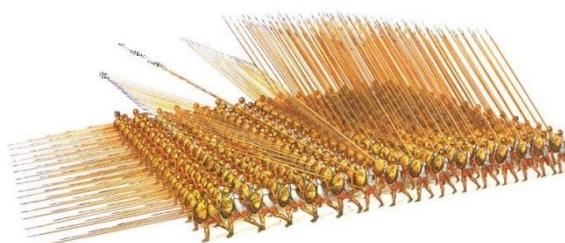
Po utrditvi oblasti v osrednji Grčiji je leta 346. pr. Kr. z Atenami pretkano sklenil Filokratov mir. Premor je izkoristil za osvojitvev Trakije in pripravo na dokončni obračun z Atenami in preostalimi grškimi polisi. V Atenah so se le zavedali, da Filip II. ne namerava osvojiti le osrednje Grčije, ampak ogroža tudi njih. V mestu so se prepirali o namelih Filipa in tako sta nastali dve stranki: makedonska in protimakedonska. V prvi sta se govornik Ajshines in publicist Izokrates zavzemala za sporazum med Makedonijo in preostalo Grčijo, ki bi prinesel mir in enotnost med Grki ter bi preprečil nadaljnjo propadanje polisov. Filipa so podpirali, saj so v njem videli človeka, ki bi lahko Perziji napovedal vojno in tako rešil maloazijske države. V protimakedonski stranki, ki jo je vodil govornik Demosten, pa so Filipa videli kot grožnjo Atenski avtonomiji. Demosten (384–322 pr. Kr.) je bil atenski politik, ki je v slavnih govorih – filipikah proti Filipu II. sonarodnjake opozarjal, da Filip ogroža svobodo in politični red v grških polisih. Demosten velja za največjega grškega govornika, njegovi govori so bili skrbno pripravljene, preprosti, a obenem vzvišeni, v njih pa je znal vedno jasno predstaviti svoje argumente. Še danes pojem filipika pomeni dober in polemičen govor.

Atenci so sicer na Demostenovo pobudo ustanovili Helensko zvezo, a so se prepozno odzvali in slabo vojaško pripravili. V odločilni bitki pri Hajroneji je leta 338 pr. Kr. Filip II. dokončno porazil Atence in njihove zaveznike. Po tej bitki je nadzoroval Grčijo vse do Korintskega zaliva. Še istega leta je dal sklicati kongres, na katerem je, na pobudo članov makedonske stranke naj prevzame vodstvo nad celotno Grčijo in jo popelje v vojno proti Perziji, ustanovil Panhelensko zvezo, ki je združevala vse grške države razen Šparte. Na kongresu so napovedali vojno

Perzijcem in se pričeli nanjo tudi pripravljati. Filipa II. so imenovali za vrhovnega poveljnika, a mu načrta ni uspelo izpeljati, ker so ga leta 336. pr. Kr. v nepojasneni zaroti ubili.

2.2.2 Vzroki za Filipove osvajalne uspehe

Izjemne uspehe je Filipu II. v prvi vrsti omogočila reforma vojske, ki je tako postala najmočnejša v svetu. Osnova makedonske vojske je bila pehota s podporo konjenice, ti pa sta bili za razliko od dotedanjih vojsk postavljeni v povsem nov bojni red in taktiko. Pehota je bila združena v makedonsko falango, v kateri je bil vsak vojak oborožen z majhnim bronastim ščitom in šest metrov dolgo sulico – sariso. Prav ta je makedonski falangi dajala prednost pred špartansko, saj se ji navadni grški hopliti s precej krajšo sulico niso mogli približati. Vojščaki so bili za boj na blizu, če je sovražnik predril njihove vrste, oboroženi še z mečem. Filip II. je organiziral tudi konjenico, v njo pa je sprejemal tudi premožne meščane, konjenica je bila do tedaj namreč rezervirana zgolj za aristokrate. Konjenica je bila razporejena na krila, tako da je falango varovala z boka. Konjenica in makedonska falanga sta bili razporejeni v novi bojni taktiki, imenovani poševni bojni red, pri kateri je okrepljeno napadalno krilo konjenice predrlo sovražnikove vrste, jih zaobšlo in napadlo izza hrbta. Ta nova taktika mu je omogočila, da je premagoval tudi številčno močnejše nasprotnike. K reformi vojske pa je spadala tudi gradnja oblegovalnih naprav, s katerimi je lahko hitreje zavzel nasprotnikova mesta.

Slika 2: Makedonska falanga (Vir: <http://vsebine.svarog.org>)

Seveda pa je bil razlog za Filipove osvajalne uspehe, poleg njegovih sposobnosti, tudi slab odziv grških polisov. Ti so bili popolnoma izčrpani zaradi peloponeških vojn. V teh je pomrlo veliko vojakov, med drugim je v zadnji bitki s Šparto padel tudi Epaminondas, po katerem se je zgledoval Filip II. Človeških izgub polisi niso mogli še nekaj časa nadomestiti in sledili sta gospodarsko nazadovanje in splošna obubožanost polisov, ki se tako niso mogli spoprijeti z makedonsko vojsko.

3 Otroštvo in vzgoja Aleksandra III. Makedonskega – Velikega

Aleksander III. Makedonski – Veliki se je rodil konec julija leta 356 pr. Kr. makedonskemu kralju Filipu II. in njegovi ženi Olimpiji, princesi iz sosednjega Epira. Rodil se je v mestu Pela,

takratnemu glavnemu mestu antične Makedonije. Grški zgodovinar Plutarh je pisal o tem, da Filip ni Aleksandrov pravi oče, in tako je razmišljalo veliko Makedoncev, saj je bil Filip v času njegove smrti že precej v letih. Plutarh je v svojih spisih med drugim zapisal, da se je Olimpiji pred Aleksandrovim rojstvom neko noč sanjalo, da je v njen trebuh udarila strela. Ta je zanetila ogenj, ki se je širil na vse strani in pred seboj požgal vse, kar mu je prišlo na pot. Filipova žena Olimpija je med Makedonci veljala za lepo in bistro žensko, poznana pa je bila tudi po sposobnosti manipuliranja s kraljem.

Po družinskem rodovniku, ki je temeljil na legendah, je bil Aleksander potomec grškega junaka Herakla in eden izmed pravnukov znamenitega Ahila.

Aleksander je svoje otroštvo preživel v Makedoniji. Ko mu je bilo 12 let, je trgovec v očetovo kraljevo palačo pripeljal črnega žrebca Bukefala. Ta je bil sicer čudovit, a ga nihče ni mogel ukrotiti, zato ga kralj Filip ni nameraval kupiti. Vmešal se je Aleksander, ki je zahteval, da mu dajo priložnost, da ga ukroti. Aleksander se je žrebcu približal počasi in ga obrnil proti soncu. Žrebca Bukefala je namreč najbolj dražila in strašila prav njegova lastna senca in senca tistih, ki so se mu približali. Ko je na začudenje vseh Aleksandru uspelo ukrotiti žrebca, mu je kralj Filip rekel: »Makedonija je premajhna zate.« Aleksander je obdržal Bukefala in na njem jahal vse do Indije, kjer je konj od starosti in izčrpanosti poginil.

Aleksandra je od 13. leta poučeval grški filozof Aristotel, ki je bil eden največjih umov antičnega časa. Aristotel je bil pravi polihistor tistega časa, saj je bil izobražen prav v vseh takratnih vedah. V treh letih je mladega Aleksandra učil retorike, zgodovine, filozofije, etike in logike, v njem je vzbudil željo po prebiranju del Evripida in Homerja. Aristotel ga je tako navdušil nad deli slednjega, da je s seboj vse življenje nosil izvod Iliade. To izobraževanje je imelo pomembno vlogo v Aleksandrovem življenju, saj je po končanem učenju sklenil, da se bo Perzijcem maščeval za ponižanje, ki so ga bili Grki deležni v grško-perzijskih vojnah, in tako uresničil želje svojega očeta; ob enem pa je sklenil na vojno odpravo s seboj vzeti tudi izobražence, ki so ob osvajanju novih ozemelj odkrivali tamkajšnjo kulturo, rastje, podnebje in nasploh geografske in družbene značilnosti dežel, ki jih je Aleksander kasneje osvojil. Po končanem izobraževanju pri 16 letih je imel poleg maščevanja Perziji še eno veliko željo: priti do konca sveta, na obalo velikega zunanjega morja, o katerem mu je pripovedoval Aristotel.

4 Kralj Aleksander III. Makedonski

Mladi Aleksander se je začel dokazovati kot vojskovodja na čelu očetove konjenice v bojih proti Tebam in v zmagoviti bitki pri Hajroneji leta 338 pr. Kr., v kateri je sam vodil konjenico proti

Atencem.

Leta 336 pr. Kr. se je njegov oče kralj Filip II. Makedonski, ki je bil tik pred tem, da bo na čelu združene grške vojske napadel Perzijo, udeležil poroke svoje hčere Kleopatre. Na poroki ga je do smrti zabodel poveljnik njegove lastne osebne straže. Nekaj časa je makedonsko kraljestvo ostalo brez voditelja. Komaj dvajsetletni Aleksander je po nekaj mesecih boja za prestol nasledil svojega očeta. Za kralja sta ga priznala tako vojska kot tudi plemstvo. Na novo pridobljeno oblast je začel utrjevati tako, da je zatrl nekaj uporov v Makedoniji in pokoril nemirna ilirska plemena na severu.

Medtem ko je Aleksander utrjeval severno mejo, se je poleti 335 pr. Kr. v Grčiji razširila vest, da je Aleksander v bojih padel. To je sprožilo upor v Tebah, ki so si želele znebiti se makedonske hegemonije. Ko je za upor izvedel Aleksander, je s svojo vojsko prihitel pred Tebe in mesto obkolil ter kasneje tudi zavzel, oropal in porušil. V bitki je obležalo okoli 6.000 Tebancev, ostalih 30.000 preživelih pa je prodal za sužnje. Prizanesel je le duhovnikom, vsem gostinskim prijateljem Makedoncev in Pindarjevim potomcem. V besu je Tebe porušil do tal, prizanesel pa je le svetiščem in rojstni hiše pesnika Pindarja, ki jih ni požgal. Po uničenju Teb se je preostala Grčija mirno pokorila. Aleksander se je po zavarovanju severnih meja in utrditvi oblasti v Grčiji začel pripravljati na napad na Perzijo.

5 Aleksandrova osvajanja

Slika 3: Država Aleksandra Makedonskega (Vir: <http://vedez.dzs.si>)

5.1 Začetek vojnega pohoda

Leta 334 pr. Kr. je v Makedoniji določil svojega vladarskega namestnika in mu zapustil le nekaj vojske in obubožano kraljevo blagajno. Sam pa se je z zbranimi 30.000 pešaki in 5.000 konjeniki, vkrcanimi na 160 ladij, odpravil proti obali Male Azije. Z ladjami je pristal pri Troji na obali današnje Anatolije. Po legendi naj bi Aleksander tam obiskal Atenin tempelj, v katerem so mu svečeniki podarili Ahilov ščit in oklep, ki ju je nosil vse do oddaljene Indije. Aleksander je po izkrcanju brez težav premagal nekaj lokalnih vladarjev in osvobodil nekdanje grške kolonije izpod perzijske oblasti. Perziji je v tistem času vladal kralj Darej. Obvladoval je takrat največji imperij na svetu, ki se je raztezal od Črnega morja na severu do Etiopije na jugu, od Egejskega morja na zahodu pa vse tja do reke Ind na vzhodu. Aleksander III. je bil primoran sprejeti svojo prvo večjo odločitev. Perzijsko ladjevje je namreč obvladovalo Egejsko morje ob obali Anatolije in ropalo ladje, ki so Aleksandrovo vojsko oskrbovale z zalogami hrane in orožja iz Grčije. Aleksander je sklenil razpustiti svojo ladijsko floto in se odločil, da bo vojno s Perziji izbojeval na kopnem.

5.1.1 Bitka ob reki Granik

Že kmalu po začetku vojnega pohoda po Aziji je po prehodu Helesponta prišlo pri Graniku do prve večje bitke med mladim makedonskim vojskovodjem Aleksandrom III. in najemniškimi vojaki, ki so jih nadenj poslali perzijski satrapi. Brez posebnih priprav je zmagal, na nasprotnikovi strani je padlo 20.000 mož,

Slika 4: Aleksander Veliki seka gordijski voz (Vir: <http://sl.wikipedia.org>)

Aleksander pa je izgube štel v stotinah. Zasedel je celotno obalo Male Azije in tako so se grške kolonije rešile perzijskih satrapov, namesto teh pa dobile grške upravnike. Za tem pa si je podredil še notranjost Male Azije. Ko je prispel v mesto Gordij, kjer je z vojsko prezimil, so ga tamkajšnji prebivalci peljali k vozu, ki je bil zavezan z gordijskim vozlom. Po grški legendi naj bi ga zavezal frigijski kralj Gordij, ki je prerokoval, da bo tisti, ki bo uspel razvezati nerazvezljivi voz, znal zavladati svetu. Aleksander je sprva le razmišljal in zamišljeno opazoval, nato pa je potegnil meč in voz z enim zamahom presekal. Izraz presekat gordijski voz še danes pomeni na hitro rešiti velik problem.

5.2 Osvajanje Vzhodnega Sredozemlja in Egipta

5.2.1 Bitka pri Issu

Iz Gordija je Aleksander z vojsko krenil proti jugu in po nekaj tednih je prispel na ozemlje med današnjo Turčijo in Sirijo. Tam sta se leta 333 pr. Kr. prvič srečala dva velika nasprotnika: Aleksander s 40.000 možmi in perzijski kralj Darej s svojo vojsko, ki je bila več kot dvakrat večja od Aleksandrove in je štela prek 100.000 vojakov. Perzijci so se utaborili na ravnici med gorami in reko Pinar v bližini mesta Isos, kjer so čakali na Aleksandrovo vojsko. Ko je Aleksander prispel na drugi breg reke, je s svojim konjem Bukefalom jahal pred svojo vojsko gor in dol ter jo vzpodbujal z glasnim vzklikanjem. Svojim vojakom je zaukazal, da z bojnimi vzkliki in bobnanjem po ščitih prestrašijo nasprotnikovo vojsko. To je Perzijcem dalo občutek, da je sovražnikov veliko več, kot jih je bilo v resnici. Konjenici je Aleksander ukazal napad, ta je prečkala reko in perzijsko vojsko napadla z boka. Kralj Darej je stavil na svoje lokostrelce, a njihove puščice niso mogle zaustaviti drveče Aleksandrove konjenice. Med perzijskimi pešaki je nastala zmeda.

Slika 5: Bitka pri Issu, mozaik iz 2. stoletja pr. Kr. (Vir: <http://www.hudsonfla.com>)

Darej III. je v bojni zmedi panično zapustil svojo vojsko in izgubil bitko. Ta je bila kratka in zelo krvava, zmagovalec pa je bil jasen. Kralj Darej je v zajetem taboru pustil svojo družino. Zajeli so jo Aleksandrovi vojaki, Aleksander pa jim je prizanesel in z njimi spoštljivo ravnal. Po tej bitki je od perzijskega kralja Dareja dobil predlog za sklenitev miru s Perzijo, a ga je zavrnil.

5.2.2 Osvajanje Vzhodnega Sredozemlja

Aleksandru se je odpirala pot v notranjost Perzije, a si je sklenil zavarovati hrbet. V morju ob maloazijskih in feničanskih obalah je namreč še vedno plulo močno perzijsko ladjevje, ki bi utegnilo ogroziti njegova nadaljnja osvajanja. Feničanska mesta v današnjem Libanonu so se mu brez boja predajala eno za drugim. Izjema je bilo le mesto Tir, ki je bilo zgrajeno na majhnem otoku ob obali. Mesto je po sedemmesečnem obleganju in, potem ko je dal Aleksander do otoka zgraditi nasip, padlo. Ko pa so Aleksandrovi vojaki prodrli v mesto, niso kazali nobenega usmiljenja. Pobil je za boj sposobne moške, 13.000 žensk in otrok pa je prodal v suženjstvo. Obnovil si je zaloge in še istega leta krenil proti Gazi, ki jo je po dvomesečnem obleganju tudi osvojil. Uporne meščane je surovo kaznoval, prav tako kot branilce Tira. Brez težav je zavzel tudi preostalo Palestino in tako se je perzijsko ladjevje, ki je izgubilo svoja pristanišča, vdalo.

Pozimi leta 332 pr. Kr. je po dveh letih bojnega pohoda vstopil v Egipt. Brez boja je zavzel prestolnico Memfis, Egipčani so ga namreč pričakali kot osvoboditelja, saj tako kot on tudi sami niso marali Perzijcev, ki so bili od leta 525 pr. Kr. na oblasti v Egiptu. Aleksandru so Egipčani

izkazali velike časti. Kljub temu da do njega niso kazali nobenega sovraštva, si je Aleksander želel utrditi svojo oblast ob Sredozemskem morju in je zato dal zgraditi novo pristaniško mesto na ustju najzahodnejšega Nilovega rokava. Mesto je poimenoval po sebi: Aleksandrija. Po nekaj mesecih prebivanja v Aleksandriji se je Aleksander odločil, da le z ožjim spremstvom razišče zahodne egiptovske puščave. Potem ko je nekaj časa taval, je nazadnje prispel do oaze Siwa, kjer je stal tempelj egiptovskega vrhovnega boga Amona. Aleksandra so tamkajšnji svečeniki pozdravili kot sina sončnega boga Amona in Zevsovega sina, kar je na Aleksandra, ki je že prej verjel v svoj božanski mit, naredilo velik vtis. Oklical se je za božjega sina in egiptovskega faraona. Tudi njegovi vojaki so začenjali verjeti v njegovo posebno poklicanost.

Aleksander si je z osvojitvijo Fenicije in Egipta prisvojil celoten del azijske obale od Helesponta do Nila. Tako je ob koncu leta 332 pr. Kr. perzijska mornarica v Sredozemlju prenehala obstajati. Tako si je Aleksander z osvojitvijo obal ustvaril vse strateške pogoje za nadaljnjo osvajanje v notranjosti Azije.

5.3 Prodor v notranjost Azije

5.3.1 Bitka pri Gavgamelah

Pomladi 331 pr. Kr. je Aleksander preko Tira krenil v Mezopotamijo. Jeseni istega leta je z vojsko, ki je bila nekoliko oslabiljena zaradi namestitve vojaških posadk v na novo osvojenih mestih, prečkal reko Tigris. Vojsko so sicer okrepili novi vojaki enot, ki so prispele iz Grčije in Makedonije, a je bila ta kljub temu veliko manjša od perzijske. Ko sta se srečali v začetku oktobra pri Gavgamelah blizu Niniv, naj bi perzijska vojska kralja Dareja štela 200.000 pešakov in 45.000 konjenikov ter 200 bojnih voz z bojnimi kosami na kolesih, Aleksandrova pa je z okrepitevami štela zgolj 40.000 pešakov s podporo 7.000 konjenikov.

Prvi so napadli Perzijci, ki so najprej poslali v napad bojne vozove, da bi povzročili zmedo v sredini Aleksandrove vojske, ki jo je sestavljala makedonska falanga, vendar se jim je ta spretno izmaknila. Ko so bili bojni vozovi ujeti med dvema kriloma makedonske falange, so grški lokostrelci postrelili večino voznikov bojnih vozov, preplašeni konji pa so zapustili bojišče. Perzijska konjenica obeh kril je takoj zatem krenila v napad, da bi jih obkolila. Vsakemu izmed kril makedonske konjenice je priskočila na pomoč falanga, tako da je v središču nastala velika vrzel. Perzijska je želela to izkoristiti in je, namesto da bi napadla boke in hrbet falange, prodrla skozi vrzel proti Aleksandrovemu taboru. Tabor so branili Tračani, ki so napad uspeli odbiti, medtem pa je del falange obrnil fronto in osvobodil tabor. Tako so si Makedonci opomogli, Aleksander je s konjenico premagal perzijsko levo krilo in razdrobil center perzijske vojske.

Aleksandrova zmaga nad kraljem Darejem je bila ponovno popolna. Ko je Darej namreč zaslutil poraz, je zopet pobegnil z bojišča in zbežal v mesto Ekbatan v današnjem Iranu. Makedonci so zasegli tudi veliko količino srebra, ki jo je Darej v zakladnici tovoril s seboj.

5.3.2 Osvojitev Babilona in uničenje Perzepolisa

Aleksander je po bitki pri Gavgamelah nadaljeval pohod proti Babilonu, v katerega je z vojsko vkorakal brez boja. V zahvalo in da bi se prikupil Perzijcem, je žrtvoval babilonskemu božanstvu. Še pred koncem istega leta je z vojsko vkorakal v Suzo, kjer je zasegel bajne zaklade: od 1.000 do 1.250 ton zlata in še 225 ton Darejevih zlatnikov.

Slika 6: Aleksander Veliki v Babilonu (Vir: <http://benedante.blogspot.com>)

Januarja 330 pr. Kr. je Aleksander popeljal

svojo vojsko iz vročih puščav v mrzle gore,

kjer se je proti njemu borilo okoli 30.000 perzijskih pešakov in 700 konjenikov, ki so še zadnji branili prestolnico nekdanj velikega imperija. Osvajalce so pričakali v soteski, zato Aleksandrovi vojski prodor ni uspel. Aleksander je sklenil oviro obiti v hribih prek prepadnih gorskih stezic. Ko so prečkali gorovje Zagros, so se še zadnjič spoprijeli z ostanki perzijske vojske. To so zaradi številčne premoči zlahka premagali in sledil je boj z osovraženim mestom Perzepolis. Mesto so zavzeli v nekaj urah in v dneh, ki so sledili, pobili vse moške, ženske in otroke pa so prodali v suženjstvo. Aleksander se je polastil ogromnega kraljevega zaklada: 3.000 ton zlata. To bogastvo naj bi nato v mesto Suzo tovorilo kar 5.000 kamel in 10.000 muljih dvovpreg. Aleksander je tri mesece prebil v osvojenem mestu z namenom, da si vojska odpočije in nabere zalog, nato pa je mesto kot povračilo za požig Aten, ki ga je leta 480 pr. Kr. povzročila perzijska vojska Darejevega predhodnika Kserksa, dal porušiti in zažgati.

5.3.3 Osvojitev Medije in Darejeva smrt

Kralj Darej je bil ob padcu Perzepolisa še vedno v svojem v Ekbatanu v pokrajini Medija. Zato je Aleksander po odhodu iz Perzepolisa z vojsko krenil za njim. Do večje bitke na odprtem zemljišču v Mediji, gorati deželi, ni prišlo. Makedonska vojska se je spopadala le z manjšimi plemeni, ki so jih napadala iz zasede. Da bi hitreje napredoval, je Aleksander težko pehoto puščal v mestih za obrambo, sam pa je pohod nadaljeval z okrepljeno lahko pehoto in konjenico. Dareju ni uspelo zbrati dovolj močne vojske, ki bi lahko odbila bližajoči se Aleksandrov napad,

zato se je iz Ekbatana začel umikati proti Baktriji, pokrajini na skrajnem severozahodnem delu Perzijskega imperija.

Med begom perzijskega kralja se je proti njemu zarotil njegov nekdanji pokrajinski poveljnik – Besos s pristaši, katerim je naročil, da Dareja umorijo. Aleksander, ki je našel Darejevo truplo, je do mrtvega kralja izkazal čast, saj ga je pokopal po starih perzijskih navadah. Da bi pridobil na svojo stran preostale perzijske plemiče, se je Besos junija istega leta oklical za velikega kralja po imenu Artakserkses IV. A ga ti niso podprli in so raje prestopili na Aleksandrovo stran. Tako se je Aleksandru pokorilo veliko perzijskih vojakov.

5.4 Prvi pojav neenotnosti v Aleksandrovi vojski

Po Darejevi smrti se je s svojo vojsko utrdil v velikem vojaškem taboru, ki ga je postavil vzhodno od Perzepolisa. Skušal je dvigniti moralo svojih izčrpanih in naveličanih vojakov. Ti so namreč menili, da je vojne konec in da je že čas za vrnitev domov. Da bi odmislili domotožje in nehali misliti na povratek v Grčijo, je Aleksander zanje prirejal tekmovanja v rokoborbi in lokostrelstvu ter konjske dirke. A Grkov to ni pomirilo, marveč jih je bilo iz tedna v teden več, ki so si želeli, da bi se vrnil domov. Aleksander jih je zato nagovoril in jih ponovno navdušil za nadaljevanje vojaških pohodov; ker pa se je zavedal, da je s tem težave le odložil, se je zatekel k drugačni taktiki.

Za svojo konjenico je začel uriti perzijske vojake. Da bi si pridobil njihovo zaupanje, se je oklical za velikega kralja Perzije, oblačil se je v perzijska oblačila, na glavi je nosil diadem, občasno se je v templju poklonil perzijskim bogovom. Da bi med grškimi vojaki zmanjšal občutek domotožja, je spodbujal poroke s Perzijskimi.

Tako obnašanje je pri nekaterih grških vojaki sprožilo neodobravanje. Tako se je Aleksandrova vojska razdelila na dva tabora; večina je še naprej ostala zvesta Aleksandru, manjšina pa mu je nasprotovala. Aleksandru nepokorne vojake je vodil poveljnika konjenice Filotes. Aleksander je v Filotesovem nasprotovanju videl zaroto in ga je dal zato umoriti, njemu naklonjene vojake pa je kaznoval tako, da jih je v bojni razporeditvi dal v prve vrste.

5.5 Nadaljnje osvajanje na vzhodu

5.5.1 Usmrnitev Besosa

Po treh letih razkošja se je še ne dvajsetletni Aleksander odločil, da ponovno zbere vojsko in krene proti današnjemu Afganistanu. Najprej je želel ubiti Besosa, človeka, ki je ubil perzijskega kralja Dareja in tistega, ki se je kot on oklical za velikega kralja Perzije. Ni mu bilo potrebno

veliko, da ga je ujel, saj so se Besosu zaradi strahu uprli njegovi lastni vojaki. Predali so ga Aleksandru, ta pa mu je dal odrezati nos in ušesa, nato pa ga je poslal nazaj v Perzijo, kjer so ga križali, kar je bila perzijska kazen za izdajalce. Aleksander je pred tem osvojil mesto Samarkand v današnjem Uzbekistanu.

5.5.2 Zatrtje nomadskega upora v Baktriji

Vse je kazalo, da bo Aleksander zlahka napredoval, a je v Baktriji v severnem Afganistanu izbruhnil upor. Aleksandrova vojska je proti nomadskim plemenom doživela niz bolečih porazov. Tudi sam Aleksander je bil v enem izmed spopadov hudo ranjen. Od ran si je sicer opomogel, a je zaradi rane na vratu lahko le šepetal, zaradi zastrupljene rane na nogi pa ni mogel hoditi, kaj šele jahati svojega zvestega konja Bukefala, zato je prvič po 20.000 kilometrov dolgem pohodu podvomil vase. A Aleksander je kot že mnogokrat poprej vztrajal in je, še preden je popolnoma okreval, spomladi leta 328 pr. Kr. prerazporedil vojsko in pričel s čiščenjem plemenskega ozemlja. Do konca leta 328 pr. Kr. je bila Baktrija pokorjena. Ustanovil je več pomembnih mest, ki so jim vladali perzijski satrapi ali grški vojaški poveljniki.

5.5.3 Poroka z uzbekistansko princeso in ponovni upor grških vojakov

Zaradi številnih žrtev v bojih z nomadi je bil Aleksander primoran izgube nadomeščati s perzijskimi vojaki. To pa je pri Aleksandrovih grških vojaki zopet sprožilo negotovanje. Da bi jim dal zgled ter utrdil krhki mir med Grki in Perzijci, se je poročil z Roksano – uzbekistansko princeso. Tako je poleg Perzijcev na svojo stran pridobil tudi uzbekistanska in turkmenistanska plemena. Grke pa je ta odločitev še bolj razjezila, saj se je njihov mladi vojskovodja vse bolj spreminjal v perzijskega kralja, ki jim je poleg žensk sedaj vsiljeval tudi perzijsko vero in jezik. Aleksander je zaslutil tleči upor in je dal najpomembnejše vodje pobiti.

Med neko pojedino je Aleksandru, ki je bil od popivanja precej pijan, njegov prijatelj Klejsten očital neprimerno vedenje. Ta je svojega prijatelja, ki mu je v bitki pri Graniku rešil življenje, v navalu besa ubil. Ko pa se je Aleksander zavedel, kaj je storil, je bil na smrt žalosten in se je hotel ubiti, a so mu to prisebni prijatelji preprečili.

5.6 Pohod v Indijo

Aleksander je pozimi leta 326 pr. Kr. krenil proti Indiji z vojsko, ki je štela 40.000 mož. Vojska, ki jo je Aleksander vzel s seboj, se je precej razlikovala od vojske, ki je osvajala Malo Azijo, saj so jo poleg makedonskih in grških vojakov sestavljali tudi Perzijci ter konjeniki iz Baktrije, Sogdiana, Arahezije in Parapamisade. Bojni pohod je začel uspešno, saj so se mu nekateri

plemenski poglavarji v severnem Pakistanu pridružili sami brez boja, ostale pa je brez težav porazil.

5.6.1 Bitka s Porosom

Prečkal je reko Ind, nato pa ga je v severozahodni Indiji na bregu reke Hidasp z vojsko pričakal hindujski vladar Poros. Porosova vojska je bila okrepljena s 200 bojnimi sloni in je vzdolž reke čakala, da bi jo nasprotnik prečkal. Aleksander pa je hotel Porosa prelisičiti, saj se je zavedal, da bi bilo nemogoče prečkati 900 metrov široko reko pred pripravljenimi nasprotnikovimi vojaki, zato je z lažnimi napadi zavajal nasprotnika, medtem pa je sam v nevihtni noči s 6.000 pešaki in 5.000 konjeniki odšel po toku reke navzgor, kjer jo je 30 kilometrov severneje prečkal. Še pred zoro je napadel Porosovo vojsko z boka. Aleksander se je sprva bal bojnih slonov, zato je zaukazal lokostrelcem, da pobijejo goniče na slonih. Sloni pa so v hrupu bitke brez goničev podivjali, se obrnili proti lastni vojski in začeli teptati vse okoli sebe. Aleksandrova vojska je izrabila zmedo v pehoti in udarila po njej. Na Porosovi strani je umrlo okoli 20.000 Indijcev, Aleksander pa jih je izgubil le nekaj sto. Poros je preživel, padli pa so oba Porosova sinova in vsi njegovi generali. Ko je Aleksander našel ranjenega Porosa, kateremu je njegov slon previdno pulil puščice iz ran, se mu je zasmilil, saj je v njem videl sebi enakega vojskovodjo. Pustil mu je civilno oblast v njegovem kraljestvu. Najbrž tudi zato, ker ni imel dovolj ne volje in ne moči, da bi lahko osvojil celotno njegovo kraljestvo. Aleksander se je po tej zmagi še nekaj časa zadržal ob reki Hidasp, medtem pa je dal postaviti dve mesti – Bukefalijo in Nikajo. Mesto Bukefalijo (današnji Džalalpur v Pakistanu) je posvetil svojemu konju Bukefalu, ki je tu od starosti poginil, drugo pa je postavil v čast zmagi.

5.6.2 Ustavitev nadaljnjih osvajanj proti vzhodu in dokončni upor vojske

Aleksander je nameraval nadaljevati s pohodom, a je obstal pred 5,5 kilometra široko reko Ganges, kjer ga je na nasprotnem bregu čakala vojska, ki naj bi štela 80.000 konjenikov, 200.000 pešakov, 8.000 bojnih voz in 6.000 bojnih slonov. Vojska se mu je tu dokončno uprla, ker se ni bila pripravljena spopasti z več kot dvakrat večjo vojsko. Aleksander je sprva skušal upor zatreti, a je po nekajdnevnem premisleku popustil, kar je Aleksandrova vojska sprejela z navdušenjem. Na najvzhodnejši točki, ki jo je dosegel, je dal postaviti ogromne kamnite oltarje, poleg pa je dal vklesati napis v grščini: »Aleksander se je

Slika 7: Dvanajst oltarjev – najvzhodnejša točka Aleksandrovih osvajanj (Vir: <http://projekti.svarog.org>)

ustavil tukaj,« ker je bil prepričan, da je konec sveta, o katerem mu je pripovedoval Aristotel, blizu.

5.7 Povratek v Perzijo

Med dolgim in napornim pohodom nazaj proti Perziji je na bregu Inda dal zgraditi približno 1.000 plovil, med katerimi je bilo tudi 80 ladij za 30 veslačev, s katerimi je odplul po reki navzdol proti morju. Plovba z dolgimi postanki je bila ponekod nevarna zaradi brzic, predvsem pa so Aleksandrovo vojsko ogrožala plemena ob poti, s katerimi se je spopadel. Med obleganjem enega od utrjenih mest ljudstva Malijcev je bil Aleksander hudo ranjen, ker ga je eden od branilcev zadel s puščico z zastrupljeno ostjo. Po več mesecih je Aleksander le okrevljal in z vojsko poleti leta 326 pr. Kr. prispel do morja. Aleksandrova vojska se je razdelila v dva dela. Prvi del je pod vodstvom enega izmed Aleksandrovih generalov po morju krenil proti Perzijskemu zalivu, konjenica pa je z Aleksandrom na čelu proti Perziji krenila po kopnem. Spomladi leta 325 pr. Kr. je Aleksander s preostankom vojske, ki je preživela v puščavi, prispel v Perzepolis.

6 Aleksandrova smrt

Aleksander se je iz Perzepolisa vrnil v Mezopotamijo. V Babilonu so ga obiskali odposlanci ljudstev, katerih ozemlja še ni zavzel. To je Aleksandra spodbudilo k načrtovanju novih vojaških pohodov. A mu načrtov, kljub temu da je že začel zbirati vojsko, ni uspelo izvesti, ker je konec maja

Slika 8: Aleksandrova smrt (Vir: <http://www.reproarte.com>)

leta 323 pr. Kr. hudo zbolel. Domnevajo, da je zbolel za malarijo, enako verjetno pa je tudi, da je zbolel za virusom iz zahodnega Nila. Čeprav se je njegovo zdravje slabšalo iz dneva v dan, je še sprejemal poročila svojih poveljnikov, ker je upal, da mu bo uspelo izvesti odhod odprave. A po nekaj dneh je bil že tako slaboten, da ni mogel več govoriti in niti sedeti v postelji. Tako je desetega junija leta 323 pr. Kr. Aleksander Veliki umrl, še preden je dopolnil 33 let.

7 Zaključek

V seminarski nalogi sem predstavil Aleksandra Velikega, vojskovodjo, kateremu je uspelo v najkrajšem času razširiti svojo državo z Balkanskega polotoka čez celotni pas Zahodnega Sredozemlja, Mezopotamijo in vse dežele srednjeorientske dežele do reke Ganges. Tako ogromno državo je uspel ustanoviti s pomočjo njegovega očeta. Njegov oče Filip II. Makedonski je namreč reformiral makedonsko vojsko, osvojil celotno Grčijo z izjemo Sparte in svojemu sinu omogočil takrat najboljše izobraževanje pri osebnem učitelju filozofu Aristotelu, ki je Aleksandra že v mladosti navdušil za kulturo. Tako, da si Aleksander ni le podrejal sovražnikovih ozemelj, ampak je ob tem načrtno spoznaval tudi kulturo in verovanje staroselcev ter geografske značilnosti pokrajin, ki jih je osvojil. Z nji se je začelo obdobje Helenizma – obdobje spajanja grške in vzhodnih kultur in znanosti, ki je trajalo skoraj 300 let. Kljub Aleksandrovi želji po ohranitvi zedinjenega velikega imperija, ki bi združeval ljudi različnih narodov, pa je ta kmalu po njegovi smrti razpadel na štiri helenistične države. Tako ogromno državo kot je obvladoval Aleksander III. Makedonski, je uspelo kasneje ustvariti še Rimljanom, a je tudi rimsko cesarstvo propadlo; kar dokazuje kako težko je voditi in ohraniti enotno tako veliko ozemlje. To je le še eden izmed razlogov, da se je Aleksander Veliki za večne čase vpisal v svetovno zgodovino.

8 Viri in literatura

- ◆ Brodnik, V. et al. *Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije*. 2. natis. Ljubljana: DZS, 2010. ISBN 978-961-02-0066-6
- ◆ Golob, N. *Umetnostna zgodovina: učbenik za umetnostno zgodovino v gimnazijskem izobraževanju, srednjem tehniškem oz. strokovnem izobraževanju in poklicnem tehniškem izobraževanju*. 1. natis. Ljubljana: DZS, 2010. ISBN 978-961-02-0178-6
- ◆ Pust, B. Aleksander Veliki v iskanju konca sveta. RADAR: Revija za ljubitelje dobrega branja, 2011, številka 392, str. 2-17.
- ◆ Radosavljevič, B.(online). (citirano 25. 5. 2012). Dostopno na naslovu:
http://projekti.svarog.org/aleksander_veliki/index.htm
- ◆ Živko, D. (online). 2008 (citirano 26. 5. 2012). Dostopno na naslovu:
<http://www.druga.org/~inf10708/1e/1e2ZivkoDejan/MakedonijaAleksanderVeliki.pdf>
- ◆ Majninger, S. (online). (citirano 26. 5 .2012). Dostopno na naslovu:
<http://www.druga.org/~inf10708/1c/1c2MajningerSandi/AleksanderVeliki.pdf>
- ◆ <http://www.awesomestories.com/assets/the-great-conqueror-phillip-ii>
- ◆ http://vsebine.svarog.org/?page_id=25
- ◆ <http://vedez.dzs.si/dokumenti/dokument.asp?id=1459>
- ◆ <http://www.hudsonfla.com/arthellenistic.htm>
- ◆ http://sl.wikipedia.org/wiki/Gordijski_voz
- ◆ <http://benedante.blogspot.com/2012/01/painters-imagine-babylon.html>
- ◆ http://projekti.svarog.org/aleksander_veliki/aleksander_16.htm
- ◆ http://www.reproarte.com/picture/Karl+T_von_Piloty/The+Death+of+Alexander+the+Great/14804.html